

miltei kaikissa ieur. kieliryhmissä johdettu monia, merkitykseltään vaihtelevia sanoja. Chantraine leimaa Pokornyn sanakokoelman »sekalaiseksi», mutta hänkin hyväksyy yllä esitettyjen kr., kelt. ja indoir. sanojen yhteenkuuluvuuden. Av. *sūra* on adjektiivina lähinnä 'voimakas, vahva', ja erityisesti on huomattava (Benveniste), että sitä käytetään useista jumalista, eräistä sankareista, joihin kuuluu Zarathustra, sekä tietyistä uskonnollista merkitystä saaneista käsitteistä (aamurusko). Kuten samalähtöinen verbi *sav-* 'olla hyödyksi t. eduksi', se on uskonnollisesti latautunut.

Verrattuaan toisiinsa m.int. verbiä *śū-*, *śva-* 'paisua, kasvaa (voimasta ja vauraudesta)', josta *śūra-* 'voimakas, urhea', ja kr. *κρείω* 'olla raskaana, kantaa sisimmässään', *κῆμα* 'aaltojen paisunta, tulva' sekä *κῆρος* 'voima, (hallitsijan) valta' ja *κῆριος* 'valtiias' Benveniste jatkaa:

Tämä yhdistelmä valaisee yhteistä lähtöä 'paisumisen' merkityksestä ja joka

kielessä erillistä kehitystä. Kaikissa kolmessa (sanskrit., ir., kr.) kielessä substantiivi tai adjektiivi on muodostettu *-ro-* johtimella, ja näin saatu **kū-ro-* merkitsee 'voimaa, määräysvaltaa'. Mutta iranin kielessä tämän merkityksen piileviä mahdollisuuksia on käytetty omintakeisesti hyväksi tässä tutkittujen uskonnollisten käsitteiden luomiseksi.² — Sekä indoiranilaisissa kielissä että kreikassa merkitys on kehittynyt: 'paisuminen' > 'voima' tai 'vauraus'. Tämä av. adjektiivin *sūra* tarkoittama 'voima' on täyteyden ja paisumuksen voima.

On perusteltua olettaa, että indoir./kantair. **śūra-* 'voimakas, mahtava, urhea (kuin jumala)' > sm.-perm.—vksm. *śuura* 'voimakas, mahtava, suuri', ja näyttää siltä, että *sarvi* on rinnakkaistapaus (Aulis J. Joki, Uralier und Indogermanen [1973] s. 311 ja 363—364). On tosin rohkeaa väittää, että *sarvi* oli jo varhaiskantairanilaisena aikana voiman symboli, mutta kuten *suuri* tämäkin sana on lainattu *a*-vartaloisena ja siirtynyt *e*-vartaloisiin.³

² Benveniste käsittelee 'pyhää' merkitseviä ieur. sanoja.

³ Useista syistä olen luopunut kauan pohtimastani oletuksesta germ. *stūra-* > ims. *suure-*.

Finnish *suuri* 'big, great': a Proto-Iranian loan

Osmo Mäkeläinen

The concepts 'big' and 'great' must be considered the basis for the semantic and derivational spectra of Fi. *suuri*, gen. *suuren*, the range of which is restricted to Balto-Finnic. The existence of *iso* 'big' (~ *isä* 'father') adds to the possibility of *suuri* being an old loan. PIE **kū-ro-* seems to have meant 'swelling' (Benveniste) and to

have acquired religious connotations as well in the Indo-Iranian languages. Fi. *sarvi* 'horn' probably represents a parallel case. Both words were borrowed from (Early?) Proto-Iranian, with **śūra-* meaning 'strong (or great), especially of gods or heroes'. Like *sarvi*, this word later joined the expanding group of Finnish *e*-stems.

Osoite:
Address:

Ilmarinkatu 14 A
SF-00100 Helsinki 10

Suomalaisen fennougristiikan tulevaisuudesta¹

Viime vuosisadanvaihteen molemmin puolin suomalaiset tutkimusmatkailijat keräsivät valtavat määrät kielitieteellistä materiaalia sukukansojemme parista. Kerääjät ehdivät itse elinaikanaan toimittaa painoon vain vähäisen osan keräämistään aineistoista; julkaisutyö jäi pääasiallisesti tulevien polvien huoleksi. Tämä työ on ollut hyvin merkityksellistä mm. siinä mielessä, että se on tarjonnut vuosikymmenten mittaan aina joillekin tutkijaluille toimeentulo- ja kouliintumismahdollisuuden.

Vaikka muinoin kerättyjä aineistoja nuokataan jossakin määrin painokuntoon vielä meidänkin päivinämmä, on kuitenkin ilmeistä, ettei fennougristisen tutkimuksemme jatkuvuus voi enää entisessä määrin perustua tähän toimintaan. Olemme ilmeisesti fennougristiikankin alalla tulossa tai tulleet selvään murrosvaiheeseen, joka aiheutuu monista eri tekijöistä.

Suurin piirtein vuosikymmenellemme osuu tutkijanpolvien vaihdos: 1970-luvulla on kuollut kolme merkittävää fennougristia ja monet muut johtavat sukukieltemme tutkijat ovat hiljakkoin siirtyneet tai lähiaikoina siirtymässä eläkkeelle. Toisaalta taas yhteiskuntamme syvälliset muutokset, jotka kohdistuvat radikaalisti myös opetus- ja tutkimustoi-

mintaan, eivät ohita myöskään fennougristista tutkimusta. Tässä vaiheessa lieinee aiheellista pysähtyä hetkeksi pohtimaan futurologista kysymystä: miltä näyttää fennougristiikan tulevaisuus yhteiskuntamme muuttuvissa oloissa?

Pekka Sammallahti, joka laati v:n 1970 Virittäjään katsauksen 1960-luvulla Suomessa harjoitettuun fennougristiseen tutkimukseen, saattoi luonnehtia viime vuosikymmentä rauhallisen, mutta samalla intensiivisen kehityksen kaudeksi. Sitä vastoin hänen näkemyksensä alan tulevaisuudesta oli kaikkea muuta kuin valoisa. Ennen kaikkea fennougristiikan tutkijan- ja opettajantointen vähyysden vuoksi hän päättää katsauksensa synkkään tulevaisuudenkuvaan: mikäli fennougristiikan kehittämiseen ei tavalla taikka toisella kiinnitetä huomiota, alalla on hänen mukaansa »kaunis tulevaisuus edessä: meikäläiset tiedemiehet kiertelevät ulkomailla opiskelemissa ns. hyötytieteitä, kun taas meidän ainutlaatuiset arkistomme vilisevät englantia, venäjää, ranskaa tai jopa kiinaa äidinkielenään puhuvia tiedemiehiä, jotka ovat tulleet täyttämään tänne muodostunutta tyhjiötä».

Omasta puolestani en vielä 1970 olisi kirjoittanut yhtä pessimistisesti. Nyt alkaa kuitenkin tuntua siltä, että tuonkaltainen huolestuneisuus on syytä ottaa vakavasti. Sammallahden näkemys alkaa vaikuttaa sekä konkreettisen asiantilan että siihen vaikuttavien aatteellisten tekijöiden kan-

nalta yhä todemmalta.

Fennougristiikkamme asemaa on helpointa lähteä tarkastelemaan konkreettisesti tasolta, koulutus- ja työmarkkina-tilanteen näkökulmasta. Fennougristeja koulutetaan nykyisin Helsingin ja Turun yliopistossa; lisäksi Oulun yliopistossa on lapin ja Jyväskylän yliopistossa lähisukukielten apulaisprofessori. Jokaisessa opetuspiirissä on kuitenkin alan pysyvien virkojen tai tointen määrä minimaalisen vähäinen. Niinpä fennougristiikasta puuttuvat kokonaan sellaiset lehtoraatit, jotka eivät olisi tarkoitettuja jonkin erilliskielen, unkarin, lapin tai viroin, syntyperäisille opettajille. Enempää Helsingin kuin Turun yliopistossakaan ei professorin tukena ole apulaisprofessuuria, ei ylipäätään muuta kuin määrävuosiksi kerrallaan täytettävä assistenttuuri. On helppo nähdä, mitä tämä asiointi merkitsee opetuksen kannalta: yksinkertaisesti sitä, että asianmukaista opetusta ei voida järjestää turvautumatta ylimääräiseen opetukseen. Helsingin yliopistossa tällaista opetusta on ilmeisesti ollut jatkuvasti melko hyvin tarjolla. Monet alan tutkimustyötä tehneet stipendiaatit ovat toimineet yliopistossa mm. dosentteina; ajoittain fennougristiikkaan tai sitä tukeviin lähiaineisiin on voitu nimittää henkilökohtaisia ylimääräisiä professoreja; useat alan akateemikot ovat myös antaneet yliopistotoimintaan oman vahvan panoksensa. Mutta esim. Turussa on opetustilanne oppiaineen koko runsaan kymmenvuotisen olemassaolon ajan ollut toinen. Täällä on jatkuvasti taisteltu siitä, että johdonmukaisen etenemisen turvaava minimi-opetus olisi jotenkuten saatu järjestetyksi. Tilanne, että oppiaineessa ollaan ikään kuin ylimääräisen opetuksen armoilla, on kuitenkin hyvin epätydyttävä: tällainen aine jää helposti alakynteen taistelussa opiskelijoiden sieluista.

Mutta yliopistonlehtorin, apulaisprofessorin ja yliassistentin virkojen puuttumisesta aiheutuu myös toinen, vähintään yhtä vakava haitta. Fennougristiikan opiskelijalta tai määrävuosiksi nimitetyltä

assistentilta puuttuu silmänsä edestä kokonaan käytännöllinen tavoite: virka, jonka saaminen merkitsisi taloudellisesti turvattua toimeentuloa ja varmuutta tulleisuudesta. Aiemmin alemmanasteiset opetusvirat olivat jotenkin korvattavissa stipendiaattijärjestelmällä: tutkijaksi aikova voi saada toimeentulonsa esim. Suomalais-ugrilaisen Seuran stipendiaattina. Nykyisin tämä järjestelmä ei enää toimi, sillä stipendin jatkuvuudesta ei voi kukaan olla varma. Eikä toisekseen ihminen voi nykyaikana jättäytyä sellaisen järjestelmän varaan, mikä ei takaa hänelle eikä hänen perheelleen minkäänlaista sosiaaliturvaa.

Kaikesta huolimatta fennougristiikkaan on riittänyt toistaiseksi opiskelijoita. Tämä johtuu siitä, että aineen arvosanoilla saadaan erilaisiin äidinkielen opettajan virkoihin sama pätevyys kuin vastaavilla suomen kielen suorituksilla. Tällainen järjestely on ollut fennougrististen virkojen puuttumisen vuoksi välttämätön. Sen tietoisuuden varassa, että ainakin koululaitoksesta on leipäpuu löydetävissä, aineeseen on uskaltanut — paitsi suoraan näihin opettajanvirkoihin tähtäviä — myös fennougristiikan todellisia harrastajia. Ja näistä jotkut voivat aina kasvaa alan tutkimustyön jatkajiksi; sen jälkeen kun alalle suuntautunut on näet jo tutkijankykynsä osoittanut, hänelle voidaan fennougristiikasta yleensä löytää työtä.

Mutta miten käy tutkinnonuudistuksen jälkeen? Kuten tiedetään, uudet koulutusohjelmat suunnitellaan tiukasti ammattihakuisiksi: ohjelmia opiskelemaan hyväksytyt opiskelijat koulutetaan hyvin rationaalisesti tiettyjä ammatteja varten. Niinpä esim. opettajien koulutusohjelmiin nivelletään tiiviisti opetusharjoittelu.

Mutta koska fennougristisia ammatteja ei ole, fennougristeille ei siis voi tulla omaa koulutusohjelmaa, vaan heidät tullaan ilmeisesti kouluttamaan suomen kielen koulutusohjelman yhteydessä. Tällöin kysymyksen tulee nimenomaan jokin sellainen suuntautumisvaihtoehto, johon ei

sisälly opetusharjoittelua; juuri opetusharjoittelua vastaavat opintoviikot on näet mahdollista täyttää fennougristiisilla oppisällöillä. Tähän järjestelmään siirtymisen jälkeen fennougristiikan opiskelija ei tietenkään enää saa opettajan pätevyyttä. Mutta nyt voi kysyä: montako opiskelijaa on hakeutumassa sellaiseen alaan tähtäävään koulutukseen, jolla selvästi näkyviä työpaikkoja ei ole käytännöllisesti katsoen lainkaan?

Sillä seikalla taas, ettei fennougristiikan koulutuslinjalle hakeutuisi ehkä vuosikausiin lainkaan opiskelijoita, saattaa olla melko kohtalokkaat seuraukset myös aineen järjestämisen opetuksen kannalta. Voi näet käydä niin, että jo nykyisinkin vähäinen fennougristiikan opetus muuttuu kokonaan suomen kielen koulutusohjelmaa palvelevaksi, yleisiä perustietoja jakavaksi apuopetukseksi. On sanomattakin selvää, mitkä olisivat tällöin ennen pitkää fennougristisen tutkimuksen näkymät.

Mistä sitten olisi löydettävissä sellainen apu, joka estäisi näiden synkkien tulevaisuudennäkymien toteutumisen? Välttämättömältä tuntuisi ensinnäkin ainakin yhden uuden viran, so. lehtoraatin, yliasistentuurin tai apulaisprofessorin perustaminen kuhunkin opetuspiireeseen. Mutta fennougristiikan edelleen kehittämisessä olisi koko ajan pidettävä mielessä, että aine on tietenkin ensisijaisesti tutkimuseikä opetusaine. Ja tällöin kääntyykin katse varsinaisesta yliopistolaitoksesta hiukan sivuun eli juuri perustettuun Kotimaisten kielten tutkimuskeskukseen.

En voi välttää näkemystä, että tämän laitoksen kehittämisestä tulee melkoisessa määrin riippumaan se, pystyykö Suomen fennougristinen tutkimus tulevana vuosina säilyttämään sen arvostetun aseman, joka sillä meidän päiviimme asti on ollut. Viime vuosikymmeniin asti fennougristiikan tutkimus on niin meillä kuin muuallakin ollut voimakkaasti yksilötoimintaa. Nyt kuitenkin erilliskielten tutkimus, samoin tutkimusmenetelmien kirjallisuus on saavuttanut sellaiset mittasuhteet, että äärimmäisen lahjakaskaan tutkija tuskin voi ko-

hota koko fennougristisen tutkimuksen kenttää suvereenisti hallitsevaksi hahmoksi. Aivan ilmeistä on, että tälläkin alalla olisi ryhdyttävä intensiivisesti harjoittamaan ryhmätutkimusta. Suorastaan elintärkeää olisi saada tällä alalla käyntiin pari laajahkoa tutkimushanketta, joiden piiriin voitaisiin kiinnittää muutama eritasoinen fennougristiikan tutkija; näiden hankkeiden tyysijaksi on vaikea ajatella muuta kuin Kotimaisten kielten tutkimuskeskusta.

Nämä hankkeet tulisi suunnitella niin, että ne palvelisivat mahdollisimman hyvin nimenomaan modernin tutkimuksen kysymyksenasetteluja. Hankkeille tulisi vahvistaa jokin tietty määrä tutkijanpaikkoja. Näitä ei kuitenkaan olisi taroituksenmukaista panna kerralla haettavaksi, vaan ne tulisi täyttää sitä mukaa kuin fennougristiikkaan innostuneita, lahjakkaita kandidaatteja ilmaantuu. Hankkeet tulisi rajata esim. tutkimusvuosien avulla. Jo hyvissä ajoin ennen projektin päättymistä olisi pantava alkuun suunnittelu vapautuvan työvoiman käytöstä uudensuuntaisiin hankkeisiin. Näillä projekteilla olisi siis kaksi tärkeää merkitystä: toisaalta ne osaltaan pitäisivät maamme fennougristiikan tutkimusta kilpailukykyisenä ulkomaihin verrattuna, toisaalta niiden piirissä työskentelevät tutkijanalut olisivat tae sukukieltemme tutkimuksen elävästä jatkuvuudesta maassamme. Tieto tällaisista potentiaalisista tutkijanpaikoista varmistaisi joidenkin päämäärästään tietoisten opiskelijoiden hakeutumisen fennougristiseen koulutukseen.

Nykytutkimukset eivät kuitenkaan ole tällaisille suunnitelmille suopeat. Tällä hetkellä tutkimuksen suuntaamisesta vastuussa olevien henkilöiden intressit tähtäävät nimenomaan sellaisen tutkimuksen kehittämiseen, josta katsotaan olevan ns. hyötyä. Hyöty taas mitataan joko taloudellisin tai yhteiskunnallisin mittapuuin. Konkreettisenä esimerkkinä tästä on nähdäkseni juuri saatu opetusministeriön palaute, joka koskee Kotimaisten kielten

tutkimuskeskuksen viisivuotissuunnitelmaa. Siitä näet henkii selvästi eräänlainen välittömän hyödyn maksimoinnin periaate: tutkimuskeskuksen on sen mukaan otettava ohjelmaansa ennen kaikkea sellaisia käytännön hankkeita, jotka koskevat välittömästi mahdollisimman useaa suomalaista.

On ilmeistä, että tämän näkemyksen nojalla ei tutkimuskeskukseen uusia suzukielten hankkeita juuri tule. Kuitenkin tuntuisi siltä, että tämänlaatuisen keskuksen toimintoja suunniteltaessa pitäisi kansainvälisilläkin aspekteilla olla jokin sija.

Konkreettisenä esimerkkinä kajoan yhteen mainitun palautteen kohtaan. Johtokunta hyväksyi esityksestäni yksimielisesti keskuksen viisivuotissuunnitelmaan mordvan kielen ATK-menetelmiä hyväksi käyttävän lauseopillisen keruu- ja tutkimussuunnitelman. Tämä hanke on ollut käynnissä Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen piirissä jo kolmisen vuotta. Rahoitus on tullut humanistiselta toimikunnalta; se on kuitenkin ollut hankkeen laajuuteen nähden erittäin niukkaa ja epätarkoituksenmukaisesti suunnattua; aina on nimittäin jokin työvaihe jäänyt vaille rahoitusta.

Idea tämänlaatuisen tutkimuksen aloittamiseen on jo vanha, sen toteuttamista ajoi mm. Paavo Ravila. Ravilan yritykset, joita hän teki ennen tietokoneiden aikakautta, jäivät kuitenkin pahoin puutteelliseksi. Tämä lausumani ei merkitse tietokoneen ihannoitua. Humanistinen tutkimus ei saa — jos se haluaa säilyttää humanistisen luonteensa — alistua tietokoneen ohjailtavaksi tai säädeltäväksi. Tietokoneen apu on kuitenkin syytä ottaa vastaan kaikissa niissä tapauksissa, joissa se ratkaisevasti helpottaa esim. materiaalin käsitteilyä.

Turussa saatettiin mainitsemani ATK-hanke panna alulle nimenomaan siitä syystä, että koodien suunnittelussa saatiin ottaa pohjaksi suomen kielen lauseopin arkistossa monien vuosien aikana kehitelty koodisto. Sellaisena kuin keruu- ja tutkimushanke nyt on meneillään, se tun-

tuisi avaavan mordvan muoto- ja lauseopin tutkimukselle, samoin eräiden semanttisten ja taksonomisen fonologian probleemien käsittelylle aivan uusia mahdollisuuksia. Materiaalin tultua koodatuksi ja lävistetyksi monista tutkimustöistä jäisi käsin suoritettava materiaalin keruu joko suureksi osaksi tai jopa kokonaan pois.

Jos tämänlaatuisen hanke voitaisiin toteuttaa myös muista sukukielistämme, olisi fennougristiikan tutkijoilla ennen pitkää käytössään ainutlaatuinen, varsin monikäyttöinen aineisto, jonka varassa voitaisiin päästä mm. vertailevaan syntaksintutkimukseen. Eikä hankkeessa ole kyse mistään iäisyysprojektista. Laskelmieni mukaan 2 000—2 500 sivun taitutusopillinen koodaus vaatisi kieltä kohti — jos työtä ohjaamaan saadaan kielen hyvin tunteva asiantuntija — 4—5 työvuotta; lisäksi tarvittaisiin jonkin verran varoja lävistykseen ja tietokoneen käytöstä aiheutuviin kustannuksiin.

Kuten sanottu, tutkimuskeskuksen johtokunta katsoi mordvan kielen hanketta erittäin suopein silmin, mutta opetusministeriön palautteessa tämä suunnitelma oli ainoa, josta pyydettiin lisäselvityksiä: kuinka laaja tutkijapiiri aineistoa käyttäisi ja mihin ongelmanasetteluihin materiaali soveltuu?

On päivänselvää, että fennougristiikan tutkijoita ei maassamme tarvita monia kymmeniä; näin ollen ei tietenkään myöskään tuollaisen materiaalin käyttäjiä ole kymmenittäin, vaikka se tarjoaisikin hyvin monipuolisia käyttömahdollisuuksia. Kysymykseen voitaisiin kai parhaiten vastata seuraavasti: juuri siitä syystä, että Suomessa ei ole taloudelliselta eikä muultakaan kannalta mielekäästä laajentaa fennougristiikan tutkijoiden joukkoa suureksi, olisi noiden muutamien harvojen tutkijoiden toimintamahdollisuudet luotava sellaisiksi, että he voisivat vähinkin voimin ylläpitää korkeatasoista fennougristista tutkimusta.

Tällä hetkellä on yleismaailmallisesti tajuttu kansallisen omalaatuisuuden mer-

kitys ja arvo, ei muista erottavassa, vaan pikemminkin muihin yhdistävässä mielessä. Kansat pyrkivät tarjoamaan maailman markkinoilla ominta: kansallislaulujaan, -pukimiaan, muotoiluaan jne. Humanistisen tutkimuksen piirissä on omaan kieleen ja sen sukukieliin kohdistuva tutkimus arvokas vientitavara. Suomen fennougristisen tutkimuksen vientimarkkinat ovat olleet maailman arvostetuimmat — yksikään huomattava fennougristiikan tutkija, olipa hän neuvostoliittolainen, saksalainen, amerikkalainen tai japanilainen, ei voi kulkea suomalaisen fennougristiikan tähänastisten saavutusten ohi. Uusien ja tehokkaiden tutkimushankkeiden avulla meidän tulisi edelleen ylläpitää kansainvälistä mainettamme.

Alho Alhoniemi

Foneettisten tieteiden kongressi

8. kansainvälinen foneettisten tieteiden kongressi Leedsissä 17.—23. 8. 1975

Ainakin kolme tekijää voidaan mainita selitykseksi siihen, miksi Leeds oli valittu Montrealin (1971) jälkeen foneettisten tieteiden kongressin pitopaikaksi. Leedsin yliopistossa toimii prof. Peter MacCarthyn johtamana virkeä fonetiikan laitos. Yliopiston moderni laitosalue sijaitsee kaupungin keskustan tuntumassa, ja sen ympärillä ovat vanhat laitos- ja asuntolarakennukset, minkä vuoksi Leeds tarjoaa jo erinomaiset fyysiset edellytykset esitelmien pitoa, ruokailuja ja yöpymistä varten. Sitä paitsi yliopistossa on Mr. J. T. Gleaven johdolla toimiva alaosasto Special Courses Division, jonka henkilökunnan ammattitaito saa kongressit sujumaan.

Seuraavat huomiot kongressin virikkeistä perustuvat sekä itse esitelmiin että abstraktiilueteloon.

Generatiivinen fonologia

Eli Fischer-Jørgenseniä voidaan ehkä pitää puolueettomana henkilönä arvioimaan generatiivista fonologiaa. Tähän hänellä on edellytyksiä kielitieteen historian laajan tuntemuksen ja omakohtaisen fonologisen tutkimuksen vuoksi. Hänen uusi teoksensa *Trends in phonological theory* (Akademisk forlag, København 1975, 508 s.) käsittelee yli neljännekseltään generatiivista fonologiaa. Hänen plenumsitelmänsä odotettiin siis hyvin kiinnostuneesti. Fischer-J. katsoi, että generatiivinen fonologia (GF) on murtanut lingvistiikan eristäytyneisyyden, joka oli tuloksena strukturalismin yrityksestä tehdä lingvistiikka autonomiseksi tieteeksi. On tunnettu helpotusta siitä, että kieltä jälleen voidaan pitää psykologisena ilmiönä. Kiinnostus kielen universaaleja kohtaan ja vaatimus lingvistiikan selittävydestä ovat avanneet laajempia näköaloja kuin strukturalismi. Myönteisiä ovat myös yritykset laatia malleja ja formuloida eskplisiittisiä sääntöjä. GF:n luonne on myös muuttunut. Olisi ollut vahingoksi, jos ortodoksista, intoleranttia ja itsevarmaa linjaa olisi yritetty pitää edelleen yllä. Päinvastaista on tapahtunut, mikä ilmenee mm. Kiparskyn, Schanen, McCawleyn ja S. Andersonin kirjoituksista. Pohjamuotojen abstraktisuutta sekä useita muita GF:n perusväitteitä on kritisoitu (Kiparsky, Schibatani, Vennemann, Chafe, Anderson, Koutsoudas, Sanders, Noll, Zimmer, Skousen, Rischel). Useiden GF:n aikaisemmin hylkäämien käsitteiden (foneemi, tavu, fonotaksi, foneemijärjestelmä) asemaa on arvioitu uudelleen. Mm. Botha, Derwing ja Linell, jotka ovat lähteneet teoriasta »sisältöpäin», ovat osoittaneet pettymystä teorian empiiristä perustaa kohtaan ja kiinnittäneet huomiota siihen, että pohjamuotojen ja sääntöjen 'psykologinen reaalisuus' onkin pelkkä postulaatti. Fischer-J. on vakuutunut Derwingin todistelusta, että sama koskee myös synnynnäisiä universaaleja, joiden on oletettu olevan kielenopin

edellytyksenä. Sekä Derwing että Linell ovat lähentyneet strukturaalia fonologiaa ja morfofonologiaa, ja molemmat tähdentävät psykologisten kokeiden merkitystä. Mitä siis jää kaiken kritiikin jälkeen jäljelle GF:stä? Fischer-J:n mukaan jäljelle jää kuvauskeinojen kehittämisen ohella tärkeä vaatimus, joka koskee psykologista selitystä. Fonologian tulevaisuuden tehtävät liittyvät sellaisten menetelmien kehittämiseen, jotka mahdollistaisivat kieltenopinnan syvemmän ymmärtämisen sekä fonologisten yksikköjen, järjestelmien ja sääntöjen ongelmien psykologisen reaalisuuden tutkimisen. Yleisön suosiosoitukset esitelmälle olivat voimakkaat. Fischer-J. mainitsi kuitenkin yksityisessä keskustelussa myöhemmin, että hän olisi ottanut esiin enemmän GF:n myönteisiä piirteitä, jos hän olisi tietänyt ennalta yleisön suhtautumisen!

Puheen havaitseminen

Puheen havaitsemisen tutkimisessa akustiseen signaaliin kohdistuvan lingvistisen prosessoinnin vaiheet ovat alkaneeet saada yhä enemmän huomiota osakseen. Pisonin mallissa erotetaan vaihe, joka edeltää kaikkea tietoista toimintaa. Tämä tietoisuutta edeltävä automaattinen vaihe sisältää akustisten vihjeiden analyysin, ja se yhdistää vihjeet foneettisiin piirteisiin (feature buffer). Kuulijan kognitiivisten toimintojen lajit ovat aistimus (sensation), havainto (perception), muistikuva (memory) ja ajatus (thought). Tietoisella tasolla tapahtuu v u o r o v a i k u t u s t a fonologisten, syntaktisten ja semanttisten prosessien välillä. Myös Barryn mukaan on puhuttava »esiluokittelusta» (pre-categorical acoustic storage). Se tapahtuu lyhytaikaisessa muistissa. Tämä mahdollistaa myös sen, että opittu kategoriaalinen foneeminen luokittelu voidaan murtaa ja oppia uusia luokitteluja. Vastaavanlaista jäsentelyähän on alettu soveltaa myös puheen tuottamisen mallin kehittämisessä: lingvistisen koodauksen tuotteen katsotaan sijaitsevan väliaikaisesti lyhyt-

aikaisessa tulostusmuistissa (output buffer). Käsite 'puheen havaitseminen' on siis osoittautunut varsin analysoimattomaksi. Tähän kiinnitti lisäksi huomiota mm. Cohen. Hän erotti toisistaan tunnistamisen (recognizing) ja ymmärtämisen (understanding). On ilmeistä, että jollakin tavoin puheen havaitsemisen mallin täytyy ottaa huomioon myös paralingvistisen informaation käsittely.

A. M. Liberman esitti varsin varovaisia kommentteja puheen havaitsemisen motorisesta teoriasta, jonka hän loi 1950-luvun loppupuolella ja jota kannattavia julkaisuja yhä edelleen ilmestyy. Teorian mukaan puhesignaalin auditiiviseen prosessointiin osallistuu motorisia tekijöitä, koska muuten ei olisi ymmärrettävissä, että akustisen signaalin eräät variaatioilmiöt ovat ristiriidassa kuulijan suorittamien identifikaatioiden kanssa, mutta yhtäpitäviä artikulaation kanssa. Tuntui siltä, että Liberman itse ei enää olisi erityisen vakuuttunut teorian perussisällöstä, ja hän totesi, että uutta evidenssiä ei ole. Sen sijaan hän esitteli alustavia kokeita, joissa käytetään lyhyiden taukojen sijoittamista keskelle puheen virtaa ja tutkitaan niiden vaikutusta havaintoon.

Pols kiinnitti huomiota siihen, että hyvä vokaalikvaliteetti saadaan aikaan syntetisaattorilla yhtä hyvin käyttämällä formanttiparametreja kuin esim. lineaarisia ennustuskertoimia (linear predictor coefficients). Lineaarinen ennustaminen perustuu Atalin kehittämään menetelmään, jossa puheallostaa eristetään glottaalinen pulsaatio ääntöväylän siirtofunktiosta (siis esim. tietyn vokaalikvaliteetin resonatorisesta aiheuttajasta). Siirtofunktio voidaan ilmaista numeerisesti ja numeerista kuvaajaa voidaan käyttää synteesin perustana. Vokaalien spektrien spesifisten alueiden tutkimisessa Pols on käyttänyt peittämissä (masking).

Kokeelliset menetelmät

Synteesin alalla on kehitteillä samantapaisia sääntösynteesiohjelmia kuin Tu-

run yliopiston fonetiikan laitoksessa myös Ruotsissa (Carlsson ja Granström), Israelissa (Laufer), Hollannissa (Slis) ja Yhdysvalloissa (Olive). Hill on ottanut synteisiin mukaan intonaation ja rytmin.

Japanissa on kehitelty tietokoneella ohjattavaa röntgenmenetelmää (digitally controlled dynamic radiography) jo 1960-luvun lopulta lähtien (Fujimura et al.). Kielen päälle asetettujen pienten metallipallojen avulla kielen liikkeitä voidaan seurata röntgenillä ja tietokoneella. Ns. mikrosäteen avulla säteily voidaan suunnata toivottuun kapeaan kohtaan. Tietokoneen avulla annostellaan säteilyn antamista ja käsitellään tuloksia. Artikulaatioliikkeitä voidaan tarkastella metallipallojen liikeratoja simuloivien valopisteiden avulla, jotka muodostavat kaksiuolteisessa koordinaatistossa trajektoreita. Sawashima esitti tästä menetelmästä ja myös kuituoptiikan käytöstä todella havainnollisia filmejä. Kuituoptisella menetelmällä velumin ja äänihuulten toimintaa voidaan seurata miltei kuin paljaalla silmällä. Hardcastlen elektropalatografia on edistynyt, ja irtokitalaen (johon antureina toimivat elektrodit on kiinnitetty) käyttö näytti demonstraatiossa odottamattoman vaivattomalta. Tietokonesimulaatiot ovat lisääntyneet erilaisten artikulaatiotapah- tumien kuvauksessa.

Väite, että koartikulatoriset ilmiöt syntyisivät puheen tuottamisprosessissa vasta puhe-elimissä ja että fonologinen invarianssi olisi todettavissa puhe-elimiä säätelevissä neuraalisissa impulsseissa, on nähdäkseni lopullisesti osoitettu virheelliseksi oletukseksi. Elektromyografialla voidaan todistaa, että koartikulaatiokäskeyjä esiintyy jo neuraalisesti (Bell-Berti & Harris; Borden & Gay). Vinarskaja käytti muuten termiä *neurofonetiikka*, joka siis näyttää olevan tunkeutumassa fonetiikan perinteisten osa-alueiden rinnalle. Tämän alan tutkimuksen aktiivisuus näkyy paitsi EMG:n soveltamisessa myös puhetta säätelevien neurologisten mallien kehittälyssä (Netsell).

Muita havaintoja

Larynksin toiminnan tutkimus on lisääntynyt, minkä osoittivat useat esitelmät ja erillinen iltaseminaari, jonka aiheena oli Larynx and language. Kiinnostus on kahtalaisesti motivoitua: larynksin toiminta kytkeytyy vahvemmin kieliopillisten tekijöiden signaalointiin, kuin aikaisemmin on tiedetty, ja empiirinen tieto larynksin käyttäytymisestä onkin tällä hetkellä yllättävän vähäistä. Utta tutkimesta siis tarvitaan.

Suprasegmentaalit ja rytmi ovat saaneet yhä laajempaa mielenkiintoa osakseen. Näin varsinkin Neuvostoliitossa (mm. Antipova, Potapova, Prokopova).

Björn Lindblom esitti plenumesitelmässään (Experiments in sound structure) kvantitatiivisia keinoja, joilla vokaalien kuulohavainnollista erilaisuutta ja samankaltaisuutta voidaan mitata. Hän pyrki osoittamaan, miten vokaalijärjestelmän muutosta voidaan ennustaa laskemalla, missä kohdin vokaalien perseptuaalista avaruutta sijaitsee todennäköisin »tyhjiö», johon uusi foneemi voisi syntyä. Tämä liittyy myös kielessä jo esiintyviin assimilatorisiin vaihteluihin, joiden sallittavuus on yhteydessä siihen liikkumavaraan, jonka vokaalijärjestelmä mahdollistaa.

Peter Ladefoged, jonka uusi kirja *A course in phonetics* (Harcourt Brace Jovanovich, Inc., New York — Chicago — San Francisco — Atlanta 1975) on äskettäin ilmestynyt, korosti — jälleen kerran — että fonologisten piirteiden adekvaatti kuvaus sisältää välttämättä *s e k ä* artikulatorisia *e t t ä* akustisia määrittäitä.

Suomalaisitelmä oli kolme. Antti Sovijärvi käsitteli unkarin alveopalataalien spektrografista analyysia ja synteesiä, Heikki Hakkarainen *ʃ*-sibilantin syntymistä romaanisissa ja germaanisissa kielissä sekä kirjoittaja Oulun yliopiston fonetiikan laitoksen reaaliaika-analysaattorin käyttöä fonetiikassa.

Seuraava kongressi pidetään Kööpenhaminassa v. 1979.

Antti Iivonen

Salzburgin psykolingvistiikan päivät 28.—30. 8. 1976

Salzburgissa pidettiin elokuussa kolmannet lingvistiikan päivät, joiden johtajana oli prof. G. Drachman. Aiheena oli tällä kertaa psykolingvistiikka. Vanhan Salzburgin linnoituksen juurelle kokoonnuttiin nuoren yliopiston tiloihin kuulemaan esitelmiä neljän pääteeman alalta: äidinkielen omaksunnasta, toisen kielen oppimisesta, kehitysvammaisten kielestä (patologiasta) ja psykologisesta todellisuudesta.

Osanottajia oli 113, eniten Länsi-Saksasta, Itävallasta ja Isosta-Britannias-ta, kauimpaa Yhdysvalloista, Kanadasta, Japanista ja Israelista. Istuntojen puheenjohtajiksi oli kutsuttu eri maiden edustajia, tällä kertaa myös Suomen. Jorma Toivainen johti nimittäin teeman psykologinen todellisuus ensimmäistä istuntoa. Esitelmänpitäjiä oli 12 maasta. He antoivat ajantasaista tietoa psykolingvistiikan eri alojen viimeaikaisesta työskentelystä. Näistä kokouksen 44 esitelmästä näkyi psykolingvistiikan suuri kiinnostus lapsenkieleen.

Samaan aikaan pidettiin osittain samoissa tiloissa kymmenes Societas Linguistica European kongressi, joka oli jokseenkin yhtä laaja. Suomea edusti siellä prof. Esko Pennanen.

Patologian sektorin esitelmöijät käyttivät etupäässä psykologista tarkastelukulmaa. Lingvistisesti lasten kielellisen kehityksen viivästymistä tarkastelivat mm. H. Chipman (Geneve) passiivikonstruktioiden ymmärtämiskokeiden pohjalta, L. Barblan (Geneve) temporaalisuhteiden kehittymisen kannalta ja E. Knowles (St. Andrews) lingvistisen ja ekstralingvistisen informaation yhdyntymisen osalta.

Toisen kielen oppimista oli tutkittu sekä pikkulapsilla että koululaisilla. Sascha Felix (Kiel) puhui vieraan kielen omaksunnasta luovana prosessina ja käytti esimerkkinä englannin ja saksan negaa-

tion oppimista. Helmut Zobl (Essen) käsittelee englannin opiskelijoiden hyperkorrekkeja muodosteita ja John Rennison (Salzburg) yleistyvirheitä. Rennisonin mukaan 18—19-vuotiaiden englannin opiskelijoiden tekemät liikeyleistykset ovat aivan erilaisia kuin äidinkielen oppijoiden. Esim. aineiston 50:stä sanojen koostamisvirheestä vain kolme oli tuttua myös lapsenkielessä. Syntaktiset virheet olivat 20-prosenttisesti samoja kuin englantilaislasten ensikielissä.

Samalla tavoin tähdensi ensimmäisen ja toisen kielen oppimisen eroja H. Wode (Kiel), joka hylkää sen ajatuksen, että olisi vain yksi universaali kehitysvaiheiden jatkumo, olipa omaksuttavana sitten ensimmäinen tai toinen kieli. Aivan toista mieltä oli esitelmässään Lyle Jenkins (Wien). Hän puolusti »laajaulotteista kieltenopin vakioteoriaa», joka koskisi sekä ensimmäistä että toista kieltä, mutta hän sai osakseen ankaraa kritiikkiä.

Sunnuntain ohjelmassa oli keskeisenä ensimmäisen kielen oppiminen, josta pidettiin 16 esitelmää. Näiden joukossa oli Jorma Toivaisen (Oulu) esitelmä *The use of past time verb forms by Finnish children in their 2nd and 3rd years as a reflection of their temporal cognitive abilities*, joka käsittelee tempusten ilmaantumisjärjestystä ja -ikää. Esitelmä herätti myönteistä kiinnostusta. Geneven yliopiston esitelmöijäryhmä ehdotti suomalaisille jopa yhteistyötä lapsenkielen tutkimuksessa, koska sikäläisessä laajassa hankkeessa ei ole lainkaan suomalais-ugrilaisen kielten edustusta. Geneveläisistä E. L. Rappe du Cher käsittelee omassa esitelmässään ranskaa, englantia, turkkia ja hepreaa omaksuvien lasten syntaksia. Käytetty kokeellinen menetelmä oli sikäli edullinen, että ennen kuin arvioitiin lasten kykyä rakentaa yhdyslauseita, selvitettiin, miten he tajuavat kuvattavan tilanteen, mikä on heidän kognitiivinen kompetenssinsa. Omaksunta osoittautui portaittaiseksi. Morfologialtaan kehittyneitä kieliä oppivat lapset edistyvät nopeammin kuin muut, esim. turkkilais-

lapset hallitsevat postpositiosysteeminsä jo kaksivuotiaina. Suomalaislapsista esitetyt havainnot ovat samansuuntaisia.

O. Panagl (Salzburg) esitti havaintoja lapsenkielen sananmuodostuksesta. Hän käsitteli sanaluokkarajojen ylittämistä derivaation avulla, esim. *kamerieren* »kame-roida» 'filmata', *ketchupen* 'levittää to- maattisoseetta', *vorbeilastern* 'ohittaa kuor- muri'. Hän rinnasti näitä muodosteita kielihistoriasta tuttuihin kehittyymiin.

Fonetikan alalta esitelmiä oli vähän. Kanadalaiset J. H. Gilbert ja B. Purves (Vancouver) esittivät tarkan analyysin englannin s:n kestosta konsonanttiyhty- missä 5-vuotiaista alkaen.

Olga Garnica (Ohio) on tutkinut pik- kulasten keskustelukompetenssia. Hän esitti kuvanauhoitteisiin perustuvan analyysin lasten ja äidin keskustelutilanteista ja keskittyi 1 1/2—4-vuotiaiden pikkulas- ten toistovastauksiin, joita nämä olivat tuottaneet äidin osoitettua muka ymmär- tämättömyyttä («mitä?», «hä?»). Pia- get'n väittämiä 3—4-vuotiaiden lasten pu- heen egosentrisyydestä osoitettiin jälleen liioitelluksi, sillä pienimmätkin lapset reagoivat äidin kysymyksiin, jos ymmär- retyksi tuleminen oli lapselle tärkeää, jotta hän saisi äidin toimimaan haluamal- laan tavalla. Isommat vastasivat kohta toistopyyntöön ja osasivat muotoilla joka- päiväisen viestinnän vaatimia ilmauksia.

Kirsti Toivainen

Kielitieteen päivät

Noin kolmesataa osanottajaa kokoon- tui 11. ja 12. helmikuuta kielitieteen päi- ville Helsinkiin. Tällä kertaa mukana oli myös ruotsalaisia ja tanskalaisia, tosin vain kuunteluoppilaina; esitelmät ja pu- heenvuorot jäivät suomalaisten harteille.

Kaikille yhteisiä plenaariesitelmää pi- dettiin kaksi. Ensimmäisessä Paavo Siro

käsitteli semanttisten relaatioiden ongel- mia sijakieliopin pohjalta. Tarkasteltava- na oli kahdentyyppisiä relaatioita, kau- saalisia ja lokationaalisia. Kiintoisia oli- vat varsinkin Siron huomiot lokationaa- lista relaatiota hallitsevan verbin semant- tisten piirteiden vaikutuksesta olo- ja muutosijan valintaan. Muutosijajät näyt- tävät esiintyvän motionaalisen verbin yh- teydessä, esim. *pullo vieräi nurkasta nurkkaan*; olosijat taas edellyttävät punk- tuaalista tai duratiivista predikaattia, esim. *patsas seisoo jalustalla, potilas pyysyi vuoteessa*.

Toisessa plenaariesitelmässä Göran Karlsson tarkensi Setälän ja Sadeniemen sääntöjä objektin partitiivi- ja akkusatiivi- edellytyksistä. Karlssonin esimerkistö näytti osoittavan, että hallitsevan verbin duratiivisuudesta huolimatta objektin si- jaksi valitaan joskus akkusatiivi: *Johtaja kantoi aina salkkua mukanaan*, mutta *Simoni- des kantoi aina kaiken omansa mukanaan*. Myös sanajärjestys vaikuttaa objektin si- jaan. Kun nimittäin objekti on hallitsevan verbin edellä, on partitiivi joskus akkusa- tiivia luontevampi, vaikka klassisia parti- tiivin valintaedellytyksiä ei olisikaan ha- vaittavissa: *Tätä laskua maksettaessa vähen- netään kassa-alennus*.

Jaakko Lehtonen tarkasteli englanti- laisten lainasanojen vaikutusta suomen oikeinkirjoitusjärjestelmään. Englantilais- ten lainojen epäfonemaattinen ortografia horjuttaa Lehtosen mukaan suomen sään- nöllisiä kirjain/ääne -suhteita ja tartut- ta kieleemme morfeemikirjoituksen piir- teitä.

Fred Karlsson epäili esitelmässään eksistentiaalilauseen tarpeellisuutta itse- näisenä lauseopin kategoriana. Karlssonin näkemyksen mukaan kyseessä näyttäisi olevan pikemminkin kimppu yleisiä synt- taktisia ominaisuuksia, joiden risteämä luonnehtii »eksistentiaalilauseita»: parti- tiivisubjektisuus, predikaatin inkongruens- si, käännteinen sanajärjestys jne.

Lainasanatutkimuksen uusia näkökul- mia esitteli Jorma Koivulehto pohtimalla mm. germaanisten lainojen substituutio-

mekanismia. Lainasanoissa äänteet eivät aina kulje »lyhimmältä» näyttävää tietä fonologisesta systeemistä toiseen, esim. kantagermaanisen *s*-sibilantin saattoivat kantasuomen puhujat kuulla joissakin sanoissa *š*:nä, vaikka heidän järjestelmässään oli myös *s*. Fonologisen systeemikonaisuuden ja fonotaksin huomioon ottaminen voi vielä paljolti muuttaa vanhemman tutkimuksen esittämiä lainanaselyksiksi.

Alpo Räisänen selvitteli esitelmässään kantasanan ja johdoksen suhdetta, jonka tavalliset kielenpuhujat näyttävät Joensuu korkeakoulussa tehdyn testin perusteella hahmottavan eri tavalla kuin loogista systeemiä rakentavat lingvistit. Räisänen mukaan on perusteltua erottaa semanttinen johto korrelaatioon perustuvasta johdosta. Jälkimmäisessä samankaltaiset johdotukset muodostavat ketjuja, joissa vaikutukset käyvät eri suuntiin. Ei ole tarpeen olettaa, että johtaminen tapahtuisi aina yksisuuntaisesti ketjun lenkistä toiseen, välille voi hyvinkin jäädä tyhjiä aukkoja ja takaperoisjohdon merkitys on ilmeisesti oletettua paljon suurempi.

Paavo Suihkosen teimana oli uskonnollisten mikrokielten keskeistämien semantiikka. Suihkonen korosti pragmaattisen tarkastelutavan etuja. Uskonnollinen termistö heijastaa tarkasti tiettyä maailmankuvaa. Uskonnollisten ryhmien näkemyserot tulevat selvästi ilmi terminologisina eroina.

Lapsen puheessa esiintyviä kertaumia luokitteli raportissaan Anneli Kauppinen. Redundanttia virkkeen osan toistoa on Kauppisen mukaan havaittavissa viittä eri tyyppiä: (1) tähdentävät ja virkettä sitovat, (2) ilmiön useutta, jatkuvuutta tai paljoutta kuvailevat, (3) tapailevat, (4) innostusta kuvastavat sekä (5) korjaus- ja täydennyskertaumat.

Auli Hakulisen aiheena oli tekstilingvistiikan soveltaminen äidinkielenopetukseen. Olennaista etua tekstilingvistisestä tarkastelutavasta näyttää olevan pyritäessä rakentamaan luontevia yhteyksiä kielentuntemuksen ja aktiivisen kielen-

käytön välille.

Pauli Saukkonen hahmotteli suurimpien kielellisten järjestelmien taksonomiaa. Luokitusperusteena Saukkonen käytti systeemiä hallitsevaa pragmaattista kontekstia, jossa tekijöinä ovat mm. tiedot tarkoitteesta, systeemin funktiosta, kanavasta ja viestintäkumppanin tiedosta. Sisällön yleisyyden mukaan ryhmiksi saadaan arkikieli, yleiskieli ja erikoiskieli, sisällön tarkoituksen mukaan erottuvat toisistaan taas tiedotuskieli, tiedotus- ja ohjailukieli sekä ohjailukieli.

Kahta ensimmäistä lukuun ottamatta esitelmät pidettiin kahdessa eri sektiossa. Kaikkea ei siis ollut mahdollista kuulla, vaikka innostusta olisi riittänyt. Edellä selostettujen teemojen lisäksi tarjolla oli paljon muitakin aiheita binaaristen matrisien redundanssista liivin kielen ulko- ja paikallissija-adverbeihin. Ohjelma pysyi varsin hyvin aikataulussa, mutta kommentteihin ja keskusteluun ei tahtonut jäädä tarpeeksi aikaa. Toivottavasti päivien järjestäjät ja esitelmien pitäjät antavat kuulijoille hieman enemmän osallistumismahdollisuuksia, kun ensi vuonna kokoonnumme Joensuussa.

Risto Haarala

Tionde sammankomsten för svenskans beskrivning

Meikäläisten kielitieteen päivien (entiset semantiikan ja lauseopin päivät) lähin ruotsalainen vastine on Sammankomst för svenskans beskrivning. Näitä ruotsin kielen päiviä on pidetty vuodesta 1963 lähtien keskimäärin puolentoista vuoden välein, ja Upsalassa 22.—23. 4. 1977 pidetyt päivät olivat järjestyksessä kymmenen. Merkkivuoden päiville oli ilmoittautunut ennätysmäärä osanottajia, kaikkiaan 188, joista peräti 50 Suomesta. Laiva- ja lentoliikennettä juuri saman-

aikaisesti kohdanneet lakot estivät kuitenkin monia suomalaisia osanottajia saapumasta päiville. Lähes yhtä suuri oli ennalta ilmoitettu suomalaisten suhteellinen osuus esitelmöitsijöistä: kaikkiaan 20 jaostoesitelmästä 4. Näistä jäi kuitenkin yksi pois esitelmöitsijän estymisen takia. Yksi esitelmöitsijöistä oli Pohjolan ulkopuolelta, nimittäin belgialainen Godelieve Layreys Gentin yliopistosta.

Kahdessa jaostossa pidettyjen 20 esitelmän lisäksi kuultiin viisi tilaisuuteen varta vasten kutsuttujen asiantuntijoiden pitämää 45 min:n plenaariluentoa. Tällaisia luentoja pidettiin ensimmäisen kerran 9. päivällä Göteborgissa 1975, joten niistä näyttää muodostuvan päiviin olennaisesti kuuluva osa.

Upsalan yliopiston rehtorin Torgny Segerstedtin lausuttua osanottajat tervetulleiksi aloitti Ulf Telemän päivien varsinaisen ohjelman plenaariluennollaan *Grammatikens tillstånd och behov*. Telemänin esitys muodostui osittain ruotsin kielen päivien historiikiksi kielitieteen yleisen teoreettisen kehityksen taustaa vasten. Vielä ensimmäisiä (1963) ja toisia (1964) päiviä hallitsi täysin perinteinen amerikkalainen strukturalismi, kolmansilla päivillä (1965) pidettiin ensimmäinen transformaatiokielioppia käsittelevä esitelmä, ja transformaatiokieliopin varsinainen läpimurto tapahtui vasta kuudensilla päivillä Uumajassa 1970. 1970-luvulla ovat taas monet uudet kysymykset, kuten semantiikan ja pragmatiikan osuus ja asema kielenkuvauksessa, nousseet esille. Telemän korosti, kuinka kuluneet 15 vuotta ovat merkinneet ruotsin kieliopin tutkimuksen valtavaa kasvua: tänä kautena julkaistujen ruotsin kielioppia käsittelevien tutkielmien määrä on yli 300. Mitä sitten teemme kieliopilla ja kieliopin tekijöillä, kun nämä ovat joka tapauksessa meille annettuina? Telemän tähdensi erityisesti käytännön tarpeita, varsinkin vieraan kielen opetusta silmällä pitäen. Hän varoitti myös kieliopin väärinkäytöstä peruskoulussa. Väärinkäytöstä on Telemänin mukaan kysymys esim.

silloin a) kun kieliopillisten tietojen hankkimista ei kytketä käytännön kieliharjoitteluun, b) kun muusta erillään oleva kieliopin opetus vain pyrkii vahvistamaan tiettyä ideologista asennetta (»kaiken on oltava niin kuin se on ollut tähänkin asti») ja c) kun kieliopin säännöt sekoitetaan normatiivisiin sääntöihin.

Muut neljä plenaariluennoitsijaa esittelivät oman erikoisalansa ajankohtaisia tutkimuksia. Bengt Sigurd puhui tekstin dynamiikasta ja esitteli semanttisia verkostoja, eri kytkentätyyppejä ja viittaus-suhteita. Sven Öhman käsitteli ruotsin fonetiikkaa ja selosti mm. Björn Lindblomin puheen perseptiota koskevia tutkimuksia sekä Gösta Bruceen havaintoja ruotsin gravis-aksentin luonteesta. Bengt Loman käsitteli murteiden ja yleiskielen suhdetta viitaten mm. Pohjanmaan ruotsalaisalueiden kielioloihin ja korosti, että murteisiin olisi kiinnitettävä entistä enemmän huomiota sekä opetuksessa että tutkimuksessa. Stig Eliasson esitteli puolestaan kontrastiivisen lingvistiikan tämänhetkisiä näkymiä ruotsin kielen kannalta. Eliasson tähdensi kontrastiivisen analyysin merkitystä kielen kuvausta koskeville ratkaisuille ja viittasi mm. Fred Karlssonin ruotsin ja suomen kvantiteettieroja koskeviin tutkimuksiin.

Mitään keskeistä teemaa ei jaostoesitelmissä tullut näkyviin, ja esitelmät olivat ilmeisesti valittu niin, että ne edustivat tasaisesti kielenkuvauksen eri alueita. Karkeasti luokitellen voisi sanoa, että 7 esitelmää käsitteli ruotsin syntaksia laajassa merkityksessä (rajan toisaalta syntaksin, toisaalta semantiikan ja pragmatiikan välillä jätän tällöin häilyväksi), 5 fonetiikkaa ja fonologiaa, 1 semantiikkaa, 1 morfologiaa, 2 yleistä ja soveltavaa kielitiedettä (kielitypologia ja virheanalyysi), 2 puhtaasti tekstilingvistiikkaa (tekstistragogia), 1 sosiolingvistiikkaa ja 1 tyylin-tutkimusta.

Oli valitettavaa, ettei turkulainen Marcketta Sundman päässyt pitämään esitelmäänsä *Om utebliven subjektivering i svenskan*, joka käsitteli ruotsin eksisten-

tiaalilauseetta. Esiversiosta päätellen esitelmä olisi ollut yksi kiintoisimmista syntaksia käsittelevistä esityksistä. Ruotsin eksistentiaalilauseen olennaisena tuntuomerkkinä Sundman pitää sitä, ettei lause saa pintasubjektia. Subjekti käsitetään tällöin pelkäksi pintarakenteen muotokategoriaksi, jolla on tietty positio lauseessa. Eksistentiaalilauseen ns. subjekti on ruotsissakin objektin paikalla, ja subjektin paikalla on tavallisesti »paikanpitäjä» *det*. Erittäin mielenkiintoinen oli Lars-Johan Ekerotin esitelmä Villkorsatser, att-satser och tema-remå, jossa operoitiin mm. faktiivisuuden käsitteellä. Esim. lauseissa *Det är bra om han reser* ja *Det är troligt om han reser* jälkimmäisen lauseen *det* tulkitaan vain anaforiseksi, koska ei-faktiiviseen predikaattiin ei voi ympätä jos-alkuista komplementtia, vrt. suomen **On luultavaa, jos hän matkustaa* (näitä seikkoja kosketteli muuten Kalevi Wiik esitelmässään kielitieteen päivillä helmikuussa 1977). Ekerot osoitti myös, ettei faktiivisen verbin att-alkuisen komplementin tarvitse aina olla temaattinen.

Puheaktiin kiinteästi liittyvät ilmiöt olivat kolmen esitelmäsihtijän aiheena. Turkulainen Anders Holmberg käsittelee epäsuoria käskylyauseita suomenruotsalaisen aineiston pohjalta (esim. *Ids du flytta på dej*) lähtökohtanaan mm. Gricen ja Gordonin & Lakoffin puheaktia koskevat säännöt. Stina Borgstamin esityksen aiheena oli yksinkertaisesti sana *nog*, jonka kolmea eri merkitystä voidaan havainnollistaa latinan ilmaisuilla *satis*, *certe* ja *certo*. Sanan alkuperäinen merkitys on 'tarpeeksi' (vrt. saks. *genug* ja engl. *enough*), mutta sitä on vähitellen ruvettu käyttämään myös lauseenadverbiaalina, jolloin se ikään kuin ilmaisee puhujan uskon astetta lauseen sisällön todenperäisyyteen. Tällainen kehitys näyttää olevan varsin tavallinen, vrt. suomen *kyllin/kylliksi* ~ *kyllä*. Myös synkronisesti Borgstam haluaa antaa sanalle *nog* perusmerkityksen 'tillräckligt'. Ero koskee vain mitan konkreettisuutta ja abstraktiutta, ja tämän eron ilmaisee sanan paino ja/tai

asema lauseessa. Karin Aijmer käsittelee puolestaan modaaliadverbeja tai, kuten hän itse sanoi, partikkeleita *ju* ja *väl* korostaen, että niiden merkitys syntyy vasta puhetilanteessa. Pragmaattisen orientoitumisen myötä on Ruotsissakin vasta aivan äskettäin ryhdytty tarkemmin tutkimaan näiden pikkusanojen tekstuaalista käyttöä (vrt. Auli Hakulisen suomen liitepartikkeleita *han/hän* ja *sitä*-partikkeliä koskevat tutkimukset meillä). Aikaisemmin näille »täille» tai suomeksi ehkä paremminkin »kirpuille kielen turkissa», kuten joku on joskus vähättelevästi sanonut, hahmoteltiin vain jonkinlainen perusmerkitys. — Kaksi muuta syntaksia käsittelevää esitelmää olivat Ingegerd Friesin sanomalehtikielen modusten ja tempusten käyttöä koskeva tutkimusraportti ja Godelieve Layreysin esitelmä adverbiaalista eri kommunikaatiotilanteiden (käsittelee myös erityyppiset tekstit) parametrina.

Fonetiikkaa ja fonologiaa käsittelevät esitelmät olivat melko teknisiä eivätkä saaneet läheskään yhtä paljon kuulijoita kuin samanaikaisesti pidetyt puheaktiin liittyvät esitelmät. Itse kuulin vain Björn Lindblomin esityksen ruotsin fonologiaa koskevista kokeellisista tutkimuksista, tässä hän käsittelee mm. foneemien /e/ ja /ø/ käyttäytymistä supradentaalien edellä. Robert McAllister puhui *tense/lax* -opposition fysiologisesta perustasta ruotsin pyöreiden vokaalien yhteydessä, Anders Löfqvist ruotsin obstruenttien artikulatorisesta ohjelmoinnista ja Alvar Nyqvist Goës ruotsin sanapainon (stress) ennustettavuudesta. Bo Ralph esitti mielenkiintoisia havaintoja siitä, miten loppukonsonantin putoaminen sellaisissa sanoissa kuin *bred*, *glad*, *röd* jnc. vaihtelee eri yksilöiden puheessa. Toiseksi äärimmäisyydeksi erottuu ryhmä sanoja, joissa kaikki hyväksyvät loppukonsonantittoman muodon, toiseksi äärimmäisyydeksi ryhmä sanoja, joissa yksikään koehenkilö ei hyväksy po. muotoa. Näiden äärimmäisyyksien välillä mielipiteet menevät ristiin yksityisten sanojen kohdalla.

Semantiikkaa käsitteleviin esityksiin olen laskenut Antti J. Pitkäsén esitelmän ruotsin genetiivistä ja sen kiertoilmauksista. Pitkäsen arvosteli mm. Adolf Noreenia siitä, ettei tämä ole aina pitänyt tarpeeksi erillään genetiivin semantiikkaa (= genetiivin ja pääsanan välistä semanttista suhdetta) leksikaalisesta semantiikasta (= sanan merkitys). Aihe ei suinkaan vaikuta loppuunkäsittelyltä, ja Pitkäsellä lieneekin tekeillä siitä väitöskirja.

Sture Allén esitteli teoksen Nusvensk frekvensordbok 4. osan laatimisperiaatteita. Tässä osassa käsitellään aineistossa esiintyvien sanojen morfologiaa.

Parivaljakkona usein esiintyneet Björn Hammarberg ja Åke Viberg pitivät kumpikin oman esitelmän, edellinen ulkomaisten ruotsin opiskelijoiden kielivirheistä, jälkimmäinen — edelliseen liittyen — ruotsin kielestä kielitypologisessa valossa. Molemmat työskentelevät Tukholman yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen piirissä toteutettavan ja Ruotsin kouluylhallituksen rahoittaman hankkeen Svenska som målspråk (SSM) parissa. Hammarbergin virheanalyysiaineisto käsittelee seuraavat 10 kieltä: arabia, englantia, espanja, japani, kreikka, persia, puola, suomi, turkki ja unkar. Luettelo voi kuulostaa yllättävältä, mutta on muistettava, että ainakin muutama vuosi sitten puhuttiin Ruotsissa 136:ta eri kieltä ja Tukholmassa asui 113:n eri kansallisuuden edustajia. Suunnilleen samat kielet kuin Hammarberg on myös Viberg valinnut typologisen vertailunsa perustaksi.

Tekstilingvistiikkaa käsittelevät esitelmissään Nils Jörgensen ja Gunnel Källgren. Edellinen esitteli nauhoitetun puhekielisen aineiston tekstianalyysejä koskevia tutkimuksiaan esimerkkien pohjalta, jälkimmäinen puhui tekstin yksinkertaistamiseen liittyvistä ongelmista.

Gösta W. Berglund ja Sven O. Hultgren esittivät yhteisen tutkimusraportin Ylä-Taalainmaan murrealueiden toisaalta murretta, toisaalta yleiskieltä puhuvien koululaisten menestyksestä äidinkielessä.

Toisessa tutkimuksessa opettaja sai jakaa oppilaat murretta ja yleiskieltä puhuviin, toisessa kysyttiin asiaa oppilaalta itseltään. Osoittautui, että edellisessä tapauksessa murretta puhuvat oppilaat saivat äidinkielessä huomattavasti heikompia arvosanoja kuin yleiskieltä puhuvat toverinsa, kun taas jälkimmäisessä tapauksessa ero oli ainakin paljon pienempi, jos yleensäkin relevantti. Esitelmöitsijät kysyivätkin, pitääkö opettaja oppilasta murretta puhuvana osittain vain siksi, että oppilaalla on vaikeuksia äidinkielessään. Toisaalta on varsin luonnollista, että murretta puhuva oppilas istuu hiljaa ja antaa itseltään epäedullisen kuvan, jos opettaja vaatii vastaamaan yleiskielellä. »Miksi muuten murteen taitamisesta ei anneta arvosanaa?» kysyivät esitelmöitsijät lopuksi.

Kielitieteen ja kirjallisuustieteen väli-maastossa liikkuu lopuksi Taina Pitkänen, joka puhui nominaaliteorian määrittelemisestä.

Plenaariluennot julkaistaan sarjassa Ord och stil ja jaostoesitelmät sarjassa Nysvenska studier. Seuraavat ruotsin kielien päivät pidetään Tukholmassa syksyllä 1978.

Ilkka Hirvonen

1600-luvun tuomiokirjojen kortitus

Valtionarkistossa on vuodesta 1962 kortistoitua 1600-luvun tuomiokirjoja eli kihlakunnanoikeuksien renovoituja pöytäkirjoja historian, kansatieteen, kansanrunoudentutkimuksen ja kielitieteen käyttöön. Työ on edistynyt niin pitkälle, että Itä-Suomesta kortisto käsittää Kymenkartanon läänin sekä Lappen, Rannan, Jääsen ja Äyräpään kihlakunnat. Länsi-Suomen ensimmäiseksi kortistointialueeksi valittiin Ala-Satakunta ja Vehmaan kihlakunta. Nykypitäjittäin itäinen kor-

titusalue ulottuu Ruokolahdelta ja Mäntyharjulta Suomenlahden saariin ja Eli-mäeltä Kivennavalle. Satakuntalainen tutkimusalue rajoittuu lännessä mereen ja idässä Hämeeseen, sen pohjoisin pitäjä on Merikarvia ja eteläisin Velkua. Kortistointialueet on valittu onnistuneesti, sillä materiaalia on kertynyt yhtä paljon kummaltakin alueelta. — Kortitusta jatketaan nykyisin Pohjois-Pohjanmaasta, jonka aineisto saadaan tutkijoiden käytettäväksi tämän vuosikymmenen loppuun mennessä, mutta allekirjoittanut kortistustoimikunnan sihteeri voi harkintansa mukaan antaa tämän alueen aakostamattomia kortteja työn kuluessa varttuneelle tutkijalle.

Kielitieteen kannalta merkittävintä tuomiokirja-aineistoa ovat erilaiset nimet. (1) Suku- ja liikanimiä kerätään käräjäpöytäkirjoista niin, että kukin nimi kortistoidaan silloin, kun se mainitaan pitäjässään ja kylässään ensimmäisen kerran. Tarkoituksena on, että tutkijat voisivat selvittää muuttoliikkeitä ja nimien leviämistä asutuksen mukana. Idästä näitä kortteja on kertynyt 15 200, Satakunnasta vain 3 600. Tuomiokirjoista kerätään myös (2) harvinaisia suomenkielisiä ristimänimiä, joita on kertynyt molemmilta alueilta melkein yhtä paljon, noin 1 500. Tämän nimiryhmän kartuttaminen vaatii kortittajalta harkintaa, sillä hänen on nimi nimeltä punnittava, otetaanko tarjolla oleva nimi mukaan vai ei. Kortistus-työn kuluessa on todettu, että 1600-luvun Suomen etunimimuodit olivat paikallisia: itäinen nimiaines poikkeaa huomattavasti läntisestä ja pohjoinen näistä molemmista. Jotta poiminta onnistuisi, kortittajan on täytynyt saada itselleen yleiskuva työalueensa nimistöstä lukemalla henkikirjoja. Tähän kiintoisaan ristimänimiaineistoon syventyvän tutkijan pitäisi nähdä sama vaiva.

(3) Paikannimet poimitaan lähteistä kaikki paitsi valtakuntien, maakuntien, pitäjien tai kylien nimet, jotka tutki-ja löytää luontevimmin aikakauden kamaeraalisista lähteistä. Korttiin merki-

tään nimen lisäksi kaikki ne tiedot, jotka lähde antaa sen sijainnista, esim. »niitty N-joen rannassa Y-kylässä». Paikannimi-kortteja on saatu Karjalasta 8 900 ja Satakunnasta 7 100.

Tuomiokirjakortiston nimikorttien käytäminen on yksinkertaista, koska 1600-luvun ortografian hallitseva historioitsija on poiminut nimet lähteessä mainitussa muodossa ja koska korttiin merkitty signum riittää lähdemerkinnäksi tutkimukseen. Kielitieteilijän ei siis tarvitse tilata itse käräjäpöytäkirjaa ja tuijottaa sen koukeroita. Sen sijaan hän voi käyttää myös (4) henkilökortistoa, joka on laadittu kaikista tuomiokirjojen säätyläisistä. Varsinkin Satakunnassa on nimittäin ollut alimpina virkamiehinä myös talonpoikaissukunimen kantajia.

Erilaisten nimikorttien lisäksi tuomiokirjakortisto tarjoaa kielitieteilijöille lähdeaineistoksi suomenkielisiä tekstinkohtia ja kansanomaisia ruotsinkielisiä sanontoja, jotka on kirjoitettu punaisille korteille ja joita on kertynyt muutamia satoja. Suppeudestaan huolimatta tämä aineisto on kiintoisa, sillä siinä on oikeusistuimen edessä lausuttuja repliikkejä. 1600-luvun mies totesi masentuneena iskettyään vaimonsa hengiltä: »Mitä laki ja korckia essivalda pääle pane, sen minä tahdon kärsij.»

Jotta eri alojen tutkijat osaisivat entistä paremmin käyttää tuomiokirjakortistoa, työtä johtava toimikunta on valmistuttanut moniteen, jota allekirjoittanut toimikunnan sihteeri jakaa korvauksetta Valtionarkistosta. Kortistoituu alue nykypitäjittäin ja korttien määrä maakunnittain ilmenevät tästä monisteesta.

Anneli Mäkelä

Kertomus Kotikielen Seuran 101. toimintavuodesta

Kotikielen Seuran 101. vuoden toiminnassa näkyy selvästi se, että viime kalenterivuosi oli seuran juhlavuosi; saavutti-

han seura sadan vuoden iän. 14. maaliskuuta 1976 pidetyssä juhlavuosikokouksessa seuraan päätettiin kutsua kunniaesimies, prof. *Lauri Hakulinen*, sekä kolme ulkomaista ja kolme kotimaista kunniajäsenä: akateemikko *Paul Ariste*, akateemikko *György Lakó* ja prof. *Julius Mägiste*; akateemikko *Lauri Posti*, apul.prof. *Veikko Ruoppila* ja akateemikko *Kustaa Vilkuna*. Seurassa on nyt kaikkiaan yhdeksän kunniajäsenä.

Heti vuosikokouksen jälkeen vietettiin Säätytalossa Kotikielen Seuran satavuotisjuhlaa. Tähän arvokkaaseen tilaisuuteen oli saapunut kolmattasataa vierasta. Saman päivän iltana nauttivat seuran jäsenet puolisoineen — yhteensä n. 90 henkeä — juhlaillallista Katajanokan Kasinossa. Päivä- ja iltajuhlan ohjelmasta kuten muustakin satavuotisjuhlaan liittyvästä, esim. seuran lehdistössä, radiossa ja televisiossa osakseen saamasta huomiosta on kerrottu tarkemmin Virittäjän viime vuoden kaksoisnumerossa 3—4. — Mainittakoon tässä silti vielä eräitä asioita.

Seuran historiaa esittelevä satavuotisnäyttely oli avoimena Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkistossa kevättalven ajan, 10:nneenä maaliskuuta toukokuun loppuun. Näyttelyn avajaisissa »paljastettu» suomen murrealueita esittävä erikoispostimerkki herätti vuoden aikana toisaalta filatelistien, toisaalta kielistä kiinnostuneiden huomiota niin Suomessa kuin ulkomaillakin.

Kotikielen Seuran viime keväänä merkivuotensa kunniaksi julistamat kilpailut onnistuivat paremmin kuin oli osattu odottaakaan. Postipankin kanssa järjestettyyn puhuttelutapojen tallennuskilpailuun vastasi 30 845 henkeä. 29. huhtikuuta arvottiin vastanneiden kesken Postipankin lahjoittamat 54 rahapalkintoa (yhteensä 3 600 mk) ja 50 kirjapalkintoa. Kesäkuun alussa castrenianumilaiset koontuivat talkoisiin ja järjestivät kertyneen vastausaineiston alustavasti. Postipankki on luvannut avustaa aineiston jatkokäsittelyssä.

Kotikielen Seuran ja Helsingin Sano-

mien järjestämä Helsingin slangin keruukilpailu tuotti puolessatoista kuukaudesta (14.3.—30.4.) Suomen tähän mennessä suurimman slangikokoelman. Vastauksia lähetti 209 yksityistä henkilöä ja 30 keruuryhmää; slangisanatietoja kertyi n. 50 000. Kilpailun palkinnot — 1 000 markan pääpalkinto ja 28 kpl Suurta Urheilukirjaa — saatiin Sanoma Osakeyhtiöltä.

Toukokuun 14. päivänä ilmestyi Kotikielen Seuran nuoren väen toimittama kirjoituskokoelma »Kielitieteellisiä lehtiä» juhlistamaan seuran sadannen toimintavuoden täyttymistä. Helsingin Suomalaisen Alkeisopiston oppilaiden 1870- ja 1880-luvulla keräämien murrenäytteiden valikoima on parhaillaan tekeillä.

Sadantenyhdentenä toimintavuotenaan Kotikielen Seuralla on ollut juhlavuosikokouksen lisäksi neljä tavallista kokousta. Kokouksiin on osallistunut keskimäärin 45 henkeä. Kuukausikokouksissa on pidetty seuraavat esitelmät:

29. huhtikuuta kand. *Matti Punttila*: »Nominien superlatiivisuuden ilmaisemisesta kaakkoisten hämäläismurteiden Iitin ryhmässä ja sen naapuristossa».

28. lokakuuta apul.prof. *Seppo Suhonen*: »Fonologisen mukautumisen ongelmia».

25. marraskuuta fil. lis. *Pekka Sammallahti*: »Suomalaisten esihistorian kysymyksiä».

3. helmikuuta 1977 dosentti *Eero Kiviniemi*: »Nimeämismallit paikannimien levinneen taustana».

Seuran aktiivisten jäsenten määrä on ilahduttavasti kasvanut viimevuotisesta. Jäsenmaksun, joka on ollut 15 mk, suoritti v. 1976 206 henkeä.

Seuran esimiehenä on toiminut vuosikokouksessa 14. maaliskuuta suoritetun vaalin perusteella prof. *Terho Ikonen*, I varaesimiehenä dosentti *Eero Kiviniemi*, II varaesimiehenä prof. *Heikki Paunonen*, sihteerinä maisteri *Raija Lehtinen*, varasihteerinä maisteri *Pirkko Nuolijärvi*, rahastonhoitajana maisteri *Kaisu Juusela*, tilintarkastajina apul.prof. *Seppo Suhonen* ja lainopin kand. *Mauno Turunen* sekä vara-

tilintarkastajina maisteri *Juhani Paronen* ja apul.prof. *Tauno Särkkä*.

Seuran edustajana Sanakirjasäätiön ja Suomen nimiarkiston säätiön valtuuskunnassa on ollut prof. *Terho Itkonen* ja hänen varamiehenään prof. *Matti Sadeniemi*.

Kansallisten Kielten ja Kulttuurimuotojen Tutkimuksen Keskusliiton neuvotelukunnassa seuran edustajana on ollut prof. *Terho Itkonen* ja hänen varamiehenään apul.prof. *Veikko Ruoppila*.

Tieteellisten seurojen yleisessä edustajakokouksessa 27. huhtikuuta 1976 seuraa edusti dosentti *Eero Kiviniemi*.

August Ahlqvistin, Yrjö Wichmannin, Artturi Kanniston ja Kai Donnerin rahastojen korkovarojen käytöstä päättävässä lautakunnassa seuraa edustivat prof. *Terho Itkonen* ja prof. *R. E. Nirvi*. 8. maaliskuuta 1977 pitämässään kokouksessa lautakunta päätti varata rahastojen vuoden 1976 tuotosta 3 500 markkaa käytettäväksi myöhemmin. Korkojen ylijäämä liitettiin pääomaan.

Lauri Kettusen rahaston korkovaroista päättävä lautakunta, johon ovat kuuluneet seuran esimies ja sihteeri sekä apul.prof. *Seppo Suhonen*, päätti 8. maaliskuuta 1977 pitämässään kokouksessa varata rahaston vuoden 1976 tuotosta enintään 600 markkaa Viron-matkastipendeiksi Helsingin yliopiston opiskelijoille. Korkojen ylijäämä liitettiin pääomaan, joka on lisäyksen jälkeen 10 728 markkaa.

Hesteon koululaiskielirahaston korkovaroista päättävä lautakunta, johon ovat kuuluneet seuran esimies, sihteeri ja rahastonhoitaja sekä Hesteon edustajana varatuomari *Pirkko Koskinen*, päätti 8. maaliskuuta 1977, että rahaston vuoden 1976 tuotto, 510 markkaa, varataan myöhemmin tarvittaessa käytettäväksi. Rahaston varsinainen pääoma on 5 105 markkaa.

Alfred Kordelinin Säätiön Kotikielen Seuralle v. 1975 myöntämästä 10 000 markan palkinnosta seura jakoi huhtikuussa juhluvuoden tutkimusstipendit maisteri *Tapani Lehtiselle* (2 000 mk), maisteri *Raija Lehtiselle* (1 250 mk), mais-

teri *Pirkko Nuolijärvelle* (750 mk) sekä maisteri *Outi Honkasalolle* ja maisteri *Riitta Matilaiselle* (yhteensä 1 000 mk) heidän lisensiaatintöitään varten.

Seuran lokakuun kokouksessa ja sen jälkeisellä illallisella olivat kunniavieraina professori ja rouva *Aimo Turunen*. Tätä lämminkienistä itämerensuomalaista iltaa vietettiin prof. Turusen syyslukukauden alussa tapahtuneen eläkkeelle jäämisen vuoksi. Esimies *Terho Itkonen* puhui illallisella prof. Turuselle Kotikielen Seuran puolesta ja maisteri *Maija Länsimäki* prof. Turusen oppilaiden puolesta. Pienen muistolahjan ojensi apul.prof. *Veikko Ruoppila*.

Yliopistonlehtori *Eeva Niinivaaraa* seura onnitteli hänen 75-vuotispäivänään. Perustajansa prof. *August Ahlqvistin* syntymän 150-vuotispäivänä seura laski seppeleen hänen haudalleen.

Seuran jäsenistöstä poistui 7. syyskuuta 1976 professori *Martti Räsänen*. Prof. Räsänen oli kansainvälisesti kuuluisa turkologi, mutta myös suomalais-ugrialaisten kielten tutkija. Erityisesti urallilais-altalaiset sanavertailut olivat hänen tutkimusalaansa. Prof. Räsänen laajasta tieteellisestä tuotannosta on liki 20 artikkelia ilmestynyt Virittäjän sivuilla.

Virittäjän 80. vuosikerta (1976) sisälsi 488 sivua. Lähes koko vuosikerta oli Kotikielen Seuran juhluvuoden takia poikkeuksellinen. Artikkeliosastot olivat laajoja, ja kaksoisvihkossa 3—4 ilmestyi prof. *Heikki Paunosen* kirjoittama seuran sata-vuotishistoria.

Lehden päätoimittajana on edelleen ollut prof. *Tuomo Tuomi* ja toimitussihteerinä 8:nteen maaliskuuta 1977 maisteri *Ritva Stark*; siitä alkaen maisterit *Kaino Laaksonen* ja *Maija Länsimäki*. Toimituksen muut jäsenet ovat olleet maisteri *Kaisu Juusela*, maisteri *Esko Koivusalo*, maisteri *Raija Lehtinen* ja maisteri *Matti Vilppula*. Taloudenhoitajana on toiminut maisteri *Ritva Lüsa Pitkänen* apunaan merkonomi *Kaarina Elomaa*. Virittäjän toimitusneuvosto on ollut entinen.

Virittäjä on saanut vuonna 1976 val-

tionapua 65 000 markkaa. Alfred Korde-
linin Säätiö on tukenut lehteä 4 000 mar-
kalla. Lehden levikki on ollut 1 070 kap-
paletta. Virittäjän kokonaismenot v. 1976
olivat 91 385 markkaa (josta painatus-
ja postituskuluja 77 971 mk) ja kokonais-
tulot 102 624 markkaa (josta tilausmaksu-
ja 32 690 mk). Tulostase vuodelta 1976
osoittaa 11 238 markan ylijäämää, ja
kun edellisten vuosien alijäämä otetaan

huomioon, tilinpäätös on 157 markkaa
ylijäämäinen.

Seuran omat menot vuonna 1976 olivat
16 338 markkaa; tästä oli satavuotisjuh-
laan liittyviä kuluja 14 049 markkaa.
Seuran tulot olivat 16 968 markkaa, josta
10 000 markkaa oli Alfred Kordelinin
Säätiöltä v. 1975 saatua palkintoa. Tili-
kauden ylijäämä oli 630 markkaa.

Helsingissä 13. maaliskuuta 1977

Raija Lehtinen

Kotikielen Seuran sihteeri